

MISIJA ZA POSMATRANJE IZBORA OEBS/ODIHR - A Republika Srbija –Parlamentarni izbori, 21. januar 2007.

IZVEŠTAJ O PRELIMINARNIM NALAZIMA I ZAKLJUČCIMA

Beograd, 22. januar 2007. – Na poziv Republičke izborne komisije Republike Srbije, Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (OEBS/ODIHR) rasporedila je dugoročnu Misiju za posmatranje izbora (MPI), za posmatranje parlamentarnih izbora 21. januara 2007.

Preliminarni zaključci koji su dati u daljem tekstu objavljeni su u zasebnom Preliminarnom izveštaju Međunarodne misije za posmatranje izbora (MMPI) koja predstavlja zajednički poduhvat OEBS-a, a a obuhvata OEBS/ODIHR i Parlamentarnu skupštinu OEBS-a, Parlamentarnu skupštinu Saveta Evrope i Parlamentarnu skupštinu NATO-a. Međunarodna misija za posmatranje izbora ocenila je Parlamentarne izbore u Srbiji 21. januara na bazi odgovarajućih standarda gore navedenih organizacija i preuzetih obaveza u pogledu demokratskih izbora, kao i na bazi poštovanja domaćeg zakonodavstva. Ova izjava se zasniva na posmatranju koje su obavili parlamentarci, na informacijama koje su dobili, Preliminarnim nalazima ODIHR-a i njegovih posmatrača i Predizbornih misija koje su Parlamentarna skupština Sveta Evrope i Parlamentarna skupština OEBS-a organizovale u decembru 2006. Posmatračka misija je pratila pripreme i sprovođenje izbora na Kosovu, ali neće davati komentar u vezi ni sa jednim drugim pitanjem koje se odnosi na Kosovo, van delokruga svog mandata.

Ovaj preliminarni izveštaj daje se pre objave konačnih rezultata i isteka zakonski utvrđenih rokova za saslušanja u vezi sa mogućim prigovorima i žalbama. Zaključna ocena celokupnih izbora delimično će zavisi od načina sprovođenja ovih preostalih faza postupka.

PRELIMINARNI ZAKLJUČCI

Beograd, 22. januar 2007. – Parlamentarni izbori u Srbiji održani 21. januara, bili su slobodni i pravedni i obezbedili su građanima Srbije istinsku mogućnost da se slobodno opredele za jednu iz niza političkih platformi. Dvadeset lista političkih stranaka i koalicija energično se nadmetalo u otvorenom okruženju kampanje. Izborna kampanja je bila mirna, a zahvaljujući kontrolnim mehanizmima obezbeđeno je da izbori budu odraz želje naroda i da budu u skladu sa preuzetim obavezama OEBS-a, kao i standardima Saveta Evrope.

Glasanje na dan izbora je sprovedeno mirno i uredno. Međunarodni posmatrači su bili toplo pozdravljeni, a dobro obavešteni zvaničnici spremno su informisali posmatrače na mnogim biračkim mestima širom zemlje. Zvaničnici su obavili svoje zadatke na dobro organizovan i profesionalan način, čime se doprinelo visokom nivou poverenja među biračima. Prebrojavanje glasova teklo je glatko i efikasno.

Dvadeset lista političkih stranaka i koalicija upisano je u toku dobro organizovanog postupka, pružajući biračima široku mogućnost izbora u okviru izbornog okruženja. Šest lista je predstavljalo manjine. Prvi put poslednjih godina, stranke albanske nacionalne manjine nadmetale su se na

nacionalnim izborima. Zvanična dokumentacija je takođe bila široko dostupna i na jezicima nacionalnih manjina.

Kampanja je bila energična i odvijala se u nesputanoj atmosferi. Širok dijapazon medija pružio je biračima obimne informacije o učesnicima na izborima i njihovim aktivnostima u toku kampanje. Javni emiteri su obezbedili uglavnom izbalansirano izveštavanje o kampanjama glavnih stranaka. Izveštavanje o kampanji bilo je pretežno u pozitivnom tonu.

Republička izborna komisija (RIK) obavila je svoj posao na otvoren i transparentan način. Svaka stranka, koalicija ili grupa građana koja je predala listu kandidata, imala je pravo da delegira jednog člana i jednog zamenika člana u „prošerni“ sastav RIK-a i biračkih odbora. Ovim je unapređeno poštovanje zakonskih uslova, a to je doprinelo opštem poverenju učesnika na izborima u pogledu sprovođenja izbora, iako su uloženi neki prigovori u vezi sa nedoslednošću postupka izbora članova u biračke odbore.

Zakonodavni okvir obezbeđuje značajne garancije kojima se unapređuje praksa demokratskih izbora, obezbeđuje transparentnost i štiti tajnost glasanja. Kao rezultat unošenja jednog amandmana u Zakon o izboru poslanika 2004. godine, na osnovu kojeg se odustalo od cenzusa od 5 procenata za stranke i koalicije manjina, došlo je do većeg učešća tih stranaka..

Na osnovu Zakona o izboru poslanika, stranke imaju pravo da odluče, nakon izbora, koji će kandidati sa njihove liste postati poslanici, bez obzira na redosled na listi. Ovo je neuobičajeno i izražena je zabrinutost zbog mogućnosti da se ovim daju prevelika ovlašćenja rukovodstvima stranaka. Ovim bi, takođe, mogao biti umanjen obavezni efekat kvota za liste po rodnoj osnovi, koje su uvedene na osnovu zakona.

Zakon nije obezbedio izborne komisije na srednjem nivou, između RIK-a i biračkih odbora. RIK je delimično rešio ovo pitanje tako što je formirao opštinske radne grupe. Međutim, brojni prigovori su usledili kao rezultat nedosledne prakse izbora članova, zbog nepostojanja jednoobraznih pravila.

Republička izborna komisija je usvojila odredbe na osnovu kojih je uslov izbornog zakona u vezi sa potrebnim brojem potpisa podrške za izborne liste manjinskih stranaka i koalicija, smanjen sa 10.000 na 3.000. Četiri od šest manjinskih stranaka i koalicija registrovalo se za te izbore sa manje od 10.000 potpisa. Vrhovni sud je odbacio nekoliko formalnih prigovora u vezi sa ovim.

Narodna skupština nije obrazovala Nadzorni odbor zadužen za praćenje i nadzor predizbornih aktivnosti stranaka i medija, kako je to zakonom predviđeno. Jedan broj prigovora je dostavljen Republičkoj radiodifuznoj agenciji. Izražena je zabrinutost u pogledu toga da li ona ima potrebni nivo neutralnosti i transparentnosti.

Međunarodna misija za posmatranje izbora (MMPI) angažovana povodom parlamentarnih izbora u Srbiji 21. januara, predstavlja zajednički poduhvat OEBS-a, kojeg predstavlja Parlamentarna skupština OEBS-a i Kancelarija za Demokratske institucije i ljudska prava (OEBS/ODIHR), Parlamentarne skupštine Saveta Evrope i Parlamentarne skupštine NATO-a.

Međunarodna misija za posmatranje izbora ocenila je Parlamentarne izbore u Srbiji 21. januara na bazi odgovarajućih standarda gore navedenih organizacija i preuzetih obaveza u pogledu demokratskih izbora, kao i na bazi poštovanja domaćeg zakonodavstva. Ova izjava se zasniva na posmatranju koje su obavili parlamentarci, na informacijama koje su dobili, Preliminarnim nalazima ODIHR-a i njegovih posmatrača i Predizbornih misija koje su Parlamentarna skupština Sveta Evrope i Parlamentarna skupština OEBS-a organizovale u decembru 2006. Posmatračka misija je pratila

pripreme i sprovođenje izbora na Kosovu, ali neće davati komentar u vezi ni sa jednim drugim pitanjem koje se odnosi na Kosovo, van delokruga svog mandata.

Ovo preliminarno saopštenje daje se pre objave konačnih rezultata i isteka zakonski utvrđenih rokova za saslušanja u vezi sa mogućim prigovorima i žalbama. Zaključna ocena celokupnih izbora delimično će zavisiti od načina sprovođenja ovih preostalih faza postupka.

PRELIMINARNI NALAZI

Istorijat

Parlamentarni izbori u Republici Srbiji 21. januara 2007, bili su od posebnog značaja; to su bili prvi izbori nakon rasformiranja Državne zajednice Srbije i Crne Gore i usvajanja novog Ustava Srbije, oktobra 2006. Pored toga, u bliskoj budućnosti očekuje se moguće rešenje budućeg statusa Kosova.

Izbori su sazvani pre isteka četvorogodišnjeg mandata Narodne skupštine (Parlamenta), kao ishod prelaznih odredbi propisanih za sprovođenje novog Ustava. Ove prelazne odredbe takođe nalažu da novoizabrana Narodna skupština izvrši reizbor jednog broja ključnih funkcionera drugih institucija, uključujući sudije Vrhovnog suda i Ustavnog suda.

Izborni sistem i zakonodavni okvir

250 poslanika Narodne skupštine bira se na četvorogodišnji mandat na osnovu sistema proporcionalne zastupljenosti u okviru jedinstvene izborne jedinice koja obuhvata celu zemlju. Ovo su prvi izbori na kojima se na osnovu izmena i dopuna Zakona o izboru poslanika iz 2004. godine odustalo od cenzusa od pet procenata za stranke i koalicije lica koja pripadaju nacionalnim manjinama. Ni Zakonom ni Smernicama RIK-a nisu obezbeđeni kriterijumi za davanje definicije stranke nacionalne manjine. Ostale stranke i koalicije moraju preći census od pet procenata. U svom Zvaničnom tumačenju, Republička izborna komisija dala je objašnjenje da se census obračunava na osnovu broja birača na biračkim spiskovima, čiji je redni broj zaokružen čime se naznačava da su glasali. Mandati se dodeljuju listama kandidata stranaka i koalicija na osnovu D'Ontove formule.

Zakonodavni okvir uključuje značajne garancije zahvaljujući kojima se unapređuje praksa demokratskih izbora, osigurava javnost postupka i štiti tajnost glasanja. Međutim, ostalo je nekoliko nerešenih pitanja, koja su uglavnom bila istaknuta u prethodnim izveštajima i procenama OEBS/ODIHR-a.

Na osnovu člana 84 Zakona o izboru poslanika stranka može odlučiti koji će kandidati sa njene liste biti poslanici nakon izbora, umesto da prethodno utvrdi redosled kandidata. Ovim se ograničava transparentnost sistema a političkim strankama se daje nesrazmeran nivo kontrole nad njihovim kandidatima. Kao ishod ovog sadašnjeg sistema, birači ne znaju koji kandidati imaju izgleda da dobiju poslaničke mandate zahvaljujući podršci koju oni, kao birači, daju određenoj stranci. Ovom odredbom takođe je umanjen potencijalni pozitivni uticaj uslova kojim je utvrđeno da 30 procenata kandidata na biračkom spisku mora pripadati rodu koji je manje zastupljenom, time što se ovaj uslov pretvara u puku formalnost za dostavljanje liste.

Ostali nedostaci u zakonu, kao što je nepostojanje odredbi koje obuhvataju međunarodne i domaće posmatračke, rešeni su u propisima i odlukama Republičke izborne komisije. Međutim, neke od RIK-ovih odredbi su naišle na kritiku i dovele do formalnih prigovora, što naglašava potrebu za zakonskim uređenjem važnih aspekata izbornog postupka. Naročito su kritikovana RIK-ova uputstva

za ublažavanje uslova utvrđenog izbornim zakonom u vezi sa potrebnim potpisima podrške za izborne liste manjinskih stranaka i koalicija, sa 10.000 na 3.000.

Nedostatak odredbi na osnovu kojih se uspostavlja srednji nivo organa koji sprovode izborni postupak, odnosno, između RIK-a i biračkih odbora, nastavio je da daje povoda za zabrinutost. Uputstva RIK-a na osnovu kojih se formiraju opštinske radne grupe ne daju jasnu definiciju kriterijuma za naimenovanje koji treba da budu primenjeni prilikom utvrđivanja njihovog sastava, usled čega dolazi do nedoslednosti u praksi izbora članova među opštinama i nadmetanja među strankama oko zastupljenosti u tim organima. Pored svojih obaveza pružanja logističke podrške, radne grupe takođe daju RIK-u predloge za kandidate za stalni sastav biračkih odbora. Iako je zakon jasan u pogledu prava stranaka i koalicija koje učestvuju na izborima da budu predstavljene u „proširenom“ sastavu biračkih odbora, ne postoje adekvatne smernice u vezi sa naimenovanjem njihovog stalnog sastava. Politički učesnici su uložili brojne prigovore tvrdeći da su nedovoljno zastupljeni u sastavu radnih grupa i stalnog sastava biračkih odbora. Međutim, nepostojanje formalnih zakona ili propisa kojima se reguliše učešće stranaka i koalicija u radnim grupama, ozbiljno ograničava mogućnosti zakonskog stavljanja prigovora u okviru ove materije.

Organi za sprovođenje izbora

Administrativna struktura organizacije izbora je centralizovana pod rukovodstvom Republičke izborne komisije. Trideset članova RIK-a bilo je naimenovano za Koordinateure okruga koji su nadgledali 183 radne grupe. RIK je odredio 8.531 biračko mesto, uključujući 267 biračkih mesta koja su opsluživala birače u 22 od 29 kosovskih opština. Za potrebe izbora, Kosovo je podeljeno na dva izborna administrativna okruga. Međutim njihovi Koordinatori iz RIK-a radili su bazirani u Raškoj i Vranju, koji se nalaze van Kosova. Takođe je bilo otvoreno 57 biračkih mesta u 34 zemlje u inostranstvu, uključujući i Crnu Goru.

RIK je svoje zadatke obavio na otvoren i transparentan način. Svaka stranka, koalicija ili grupa građana koja je dostavila listu kandidata imala je pravo da delegira jednog člana i jednog zamenika člana u „prošireni“ sastav RIK-a i biračkih odbora. Ovim je unapređeno pridržavanje zakonskih uslova i doprinelo se opštem poverenju učesnika u izborima u odnosu na administrativno sprovođenje izbora. Izuzev pitanja registracije lista stranaka nacionalnih manjina na osnovu manje od 10.000 potpisa, RIK je bio u stanju da postigne konsenzus oko većine donetih odluka. Sve odluke RIK-a donete su na sastancima koji su bili otvoreni za posmatrače i novinare. Oni su bili rutinski pokriveni od strane medija i bili su izloženi na RIK-ovom vebsajtu. Radne grupe su takođe bile generalno otvorene i kooperativne sa posmatračima Misije za posmatranje izbora.

Odgovornost za tabelarni prikaz rezultata nije u nadležnosti RIK-a već Statističkog zavoda Republike Srbije. Modaliteti učešća Statističkog zavoda u ovom poslu nisu definisani Zakonom o izboru poslanika i RIK-ovim propisima.

Birački spiskovi

Upis birača u Srbiji je pasivan a birački spiskovi se sastavljaju na osnovu podataka sadržanih u matičnoj evidenciji građana. Biračke spiskove vode opštinski organi u kontinuitetu, pod nadzorom Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu. Zakonom je utvrđeno da elektronski formati opštinskih spiskova moraju biti povezani sa nacionalnim biračkim spiskom. Međutim, do sada još nije izvršeno uspostavljanje takvog centralnog biračkog spiska. Postupak upisa birača u 22 opštine na Kosovu pokrenut je ispočetka, 2000. godine, gde je 101.688 stanovnika upisano u matične evidencije građana i stoga imalo pravo glasa na ovim izborima.

Ukupni broj upisanih birača za ove izbore iznosio je 6.562.105 što predstavlja povećanje od 14.466 u odnosu na broj upisanih za referendum održan u oktobru 2006. godine. Pored toga, upisano je 31.370 birača u inostranstvu kao i 7.082 birača u zatvorima.

Neke od stranaka su postavljale pitanje ispravnosti biračkog spiska, a mediji su izvestili o nekim pojedinačnim nepreciznosima. Međutim, birački spiskovi su bili otvoreni za javni uvid 55 dana, čime je biračima i strankama data adekvatna mogućnost da proaktivno doprinesu tačnosti spiskova. Rezultat nepostojanja centralizovane baze podataka bio je da birači iz redova vojnih lica, birači na odsluženju zatvorske kazne i birači u inostranstvu nisu mogli biti brisani sa spiska u korist njihovih redovnih biračkih mesta, a smernicama RIK-a je obezbeđeno da ovi dvostruki upisi ne budu uključeni u ukupni broj birača.

Zvaničnici su priznali da postoje teškoće u pogledu obezbeđenja preciznosti spiskova, posebno u vezi sa brisanjem imena birača koji su preminuli van Srbije i birača koji ne prijave promenu svog prebivališta kada se presele iz jedne opštine u drugu. Misija za posmatranje izbora OEBS/ODIHR-a takođe je obavestena da još uvek postoji veliki broj Roma koji nisu upisani u matične evidencije građana, usled čega su lišeni prava glasa.

Registracija kandidata

Dvadeset političkih stranaka i koalicija koje obuhvataju 3.799 kandidata upisano je u jednom dobro organizovanom postupku, pružajući biračima široku mogućnost izbora u jednom konkurentskom izbornom okruženju. Njihovo mesto na glasačkom listiću odražava redosled po kojem je izvršen njihov upis, naime: 1. Demokratska stranka – Boris Tadić; 2. G17 plus – Mladan Dinkić; 3. Liberalno demokratska partija – Građanski savez Srbije – Socijaldemokratska unija – Liga socijaldemokrata Vojvodine – Čedomir Jovanović; 4. Srpska radikalna stranka – Vojislav Šešelj; 5. Demokratska stranka Srbije – Nova Srbija – Vojislav Koštunica; 6. Pokret snaga Srbije – Bogoljub Karić; 7. Srpski pokret obnove – Vuk Drašković; 8. Savez vojvođanskih Mađara – Jožef Kasa; 9. Partija ujedinjenih penzionera – Jovan Krkobabić i Socijaldemokratska partija – Nebojša Čović; 10. Koalicija Lista za Sandžak – Sulejman Ugljanin; 11. Socijalistička partija Srbije; 12. Branko Pavlović – „Zato što mora bolje“; 13. Koalicija „Vojvođanske partije“ – Igor Kurjački; 14. Unija Roma Srbije – Rajko Đurić; 15. Reformistička stranka – Aleksandar Višnjić; 16. Demokratska zajednica Srbije – Obren Joksimović; 17. Koalicija Albanaca Preševske doline; 18. Socijaldemokratija – Nenad Vuksanović; 19. Koalicija Mađarska sloga – Andraš Agošton, Pal Šandor; 20. Romska partija – Srđan Šain.

Dve liste kandidata su odbijene zbog toga što nije bio obezbeđen dovoljan broj potpisa.

Učešće nacionalnih manjina

Ukidanje cenzusa od pet procenata za učešće stranaka i koalicija nacionalnih manjina u distribuciji poslaničkih mesta, zajedno sa ublažavanjem uslova u pogledu broja potpisa podrške njihovim izbornim listama, dalo je ovim strankama nove mogućnosti da učestvuju na izborima nezavisno, bez ulaska u predizborne koalicije sa većim strankama, kako je to često bio slučaj u prošlosti. Iako su koalicija Lista za Sandžak – Sulejman Ugljanin i Savez vojvođanskih Mađara – Jožef Kasa dostavili liste sa 10.000 potpisa podrške, Romska partija – Srđan Šain, Koalicija Albanaca Preševske doline, Koalicija Mađarska sloga – Andraš Agošton i Unija Roma Srbije – Rajko Đurić, iskoristili su pogodnost blažeg uslova u pogledu potrebnih potpisa.

Upis koalicije Albanaca Preševske doline predstavlja prvo učešće jedne albanske stranke ili koalicije na nacionalnim izborima od 1997. godine; međutim, ostale albanske stranke odbile su da učestvuju i

javno podsticale albanske birače da bojkotuju izbore. Bošnjačke i mađarske manjine su, takođe, bile podeljene oko odluke o tome koja bi od njihovih stranaka najbolje predstavljala interese njihovih manjinskih grupa. U nedeljama koje su prethodile izborima, bilo je određene zabrinutosti zbog mogućnosti da podela političkih snaga dovede do podizanja tenzije među albanskim stanovništvom. Slična zabrinutost je postojala i u vezi sa rivalitetom između bošnjačke demokratske stranke i Koalicije Lista za Sandžak, koje su bile u savezu sa većim koalicionim partnerima. Međutim, ova strahovanja nisu se ostvarila i na dan izbora nije bilo nikakvih nereda.

Informacije za birače i glasački listići stajali su na raspolaganju na nekoliko jezika manjina.

Okruženje u kojem je kampanja protekla

Na nacionalnim izborima održanim od 2000. godine, stranke i građanski pokreti ukorenjeni u ranijoj antimiloševićevskoj Demokratskoj opoziciji Srbije (DOS) imali su nivo narodne podrške koji je prevazilazio podršku stranaka sa nacionalističkim ideologijama tipičnim za nedavnu istoriju. U kontekstu ovih izbora, okruženje u kojem je vođena kampanja bilo je obeleženo dubokim razlikama između vodećih stranaka bivše Koalicije DOS, što je dovelo do promenljivih političkih saveza između onih koji su nekada bili okupljeni zajedno u koaliciji protiv Miloševićevog režima.

Socijalna pitanja, privreda, borba protiv korupcije i integracija sa EU bile su dominantne teme tokom kampanje. Očekivano, moguće rešenje za budući status Kosova bilo je zapaženo pitanje koje je uticalo na strategije političkih kampanja. Međutim, snažna i živa retorika u vezi sa pitanjem Kosova koja je dominirala kampanjama tokom referenduma 2006. godine u vezi sa Ustavom, nije bila naglašavana u kampanjama za ove izbore. Zahtevi da Kosovo ostane u okviru Srbije bili su prisutni u platformama praktično svih stranaka, a lideri nekih stranaka su ih ponavljali na stranačkim konvencijama i u svojim govorima.

Svi učesnici na izborima imali su nesputane mogućnosti vođenja kampanje. Kampanje su bile energične a stranke i kandidati su koristili medije, skupove, javne događaje, brojne bilbordove i pamflete. Veće stranke i koalicije povezale su neke značajne događaje u sklopu kampanje sa prazničnim kalendarom na kraju 2006. godine i početom 2007.

Izuzev nekoliko negativnih poruka tokom kampanje od strane nekih političkih stranaka, najveći deo kampanja bio je u pozitivnom tonu. Retki incidenti sa ostrašćenim porukama u toku kampanje pojavili su se u materijalu koji je proizveden anonimno.

Mediji

Kampanja je bila energična i sprovedena je u nesputanoj atmosferi. Širok dijapazon medija pružio je biračima obimne informacije o učesnicima na izborima i njihovim aktivnostima tokom kampanje.

Zakonodavni okvir kampanje u medijima regulisan je Zakonom o izboru poslanika i Zakonom o radiodifuziji. 16. novembra 2006, Republička radiodifuzna agencija objavila je „Opšta obavezujuća uputstva radio i televizijskim stanicama (emiterima) za ponašanje u predizbornoj kampanji za Parlamentarne izbore 2007. godine“.

Na osnovu zakona, sve radio i TV stanice dužne su da obezbede ravnopravnost u postupku izveštavanja o strankama i koalicijama koje se nalaze na glasačkom listiću. Zakonom o radiodifuziji utvrđuje se obeveza Radiodifuzne institucije Srbije (RTS), Radiodifuzne institucije Vojvodine (RT NS), radio i televizijskih stanica lokalnih i regionalnih zajednica i građanskog sektora da obezbede besplatnu emisiju programa za potrebe „promocije“ političkih stranaka, koalicija i kandidata koji

učestvuju na izborima. U članu 78 Zakona o radiodifuziji utvrđeno je da javni mediji ne mogu emitovati plaćenu predizbornu „promociju“. Međutim, „promocija“ nije jasno definisana, a Odeljenje za praćenje medija pri Misiji za posmatranje izbora, primetilo da je javni servis TV RTS 1 emitovao plaćene reklame za kampanju.

Od 22. decembra 2006. do početka predizborne tišine koja je počela 48 sati pre dana izbora, Misija za posmatranje izbora pri OEBS/ODIHR-u sprovedla je kvalitativne i kvantitativne analize šest časova programa emitovanog u udarnom terminu svakog dana na tri TV kanala uključujući RTS 1 i privatni TV PINK i TV B92. Pored toga praćeno je i pet privatnih listova - *Večernje novosti*, *Blic*, *Kurir*, *Politika* i *Danas*.

Za vreme perioda izveštavanja, obim plaćenih reklama u toku kampanje rastao je geometrijskom progresijom. Ton u radiodifuznim medijima je bio generalno pozitivan, dok je udeo negativnih poruka u štampanim medijima bio mnogo veći. Iako je televizija najvažniji medijum u Srbiji, tiraž štampe ostaje među najnižima u Evropi i procenjuje se na manje od 100 prodatih primeraka na hiljadu stanovnika.

Podaci Međunarodne posmatračke misije OEBS/ODIHR-a u vezi sa praćenjem medija pokazuju da je javni servis za radiodifuziju RTS 1 obezbedio relativno uravnoteženu pokrivenost glavnih političkih učesnika na izborima. Demokratska stranka imala je pokrivenost od 21 procenat, DSS 16 procenata, SRS 18 procenata, SPO 16 procenata, SPS 9 procenata, G17 plus 8 procenata i LDP 5 procenata. Ton medijskog izveštavanja o svim učesnicima bio je pretežno pozitivan (72 procenta) ili neutralan (17 procenata), mada je medijsko izveštavanje o Socijalističkoj partiji Srbije bilo u negativnom tonu u obimu od 30 procenata. Za razliku od ovoga, privatni TV B92 posvetio je najveći deo vremena DS-u (25 procenata), za kojim sledi DSS (19 procenata). Ukupan ton je bio pozitivan (64 procenta) ili neutralan (23 procenta), mada je medijska pokrivenost Srpske radikalne stranke i Socijalističke partije Srbije bila u negativnom tonu u obimu od 28 procenata odnosno 22 procenta. Privatni TV Pink je izveštavao o Srpskoj radikalnoj stranci u 24 procenta relevantnog vremena, o DSS-u u 21 procenat vremena i o DS-u u 20 procenata vremena; ton ovog izveštavanja bio je generalno pozitivan.

Ovi statistički podaci ne obuhvataju plaćene reklame u okviru kampanje. Međutim, plaćene reklame sačinjavale su značajan deo informacija tokom kampanje na kanalima koji su posmatrani. Na TV Pink 65 procenata celokupnog izveštavanja o izborima uključivalo je plaćene reklame. Plaćene reklame sačinjavale su 29 procenata izveštavanja o kampanji na TV B92 i 17 procenata na RTS 1. Primećeno je da je tokom desetodnevog perioda nakon Nove godine i kada su plaćene reklame eskalirale, TV Pink isključio iz svog programa vesti u udarnom terminu. Javni servis za radiodifuziju RTS obezbedio je besplatnu i izbalansiranu emisiju promocije svih učesnika na izborima prema propisima Zakona o radiodifuziji. Međutim, besplatno emitovanje vršio je samo RTS 2, kanal čije je udeo gledališta manji od 5 procenata, podrivajući značaj besplatne reklame predviđene za obezbeđenje veće ravnopravnosti u prezentaciji manjih političkih stranaka.

Ako se izuzmu plaćeni prostor i plaćeni dodaci, list *Večernje novosti* posvetio je najviše prostora DS-u (42 procenta) a u manjem stepenu DSS-u (20 procenata). Izveštavanje o kampanji od strane *Blica* bilo je blago u korist DS-a (38 procenata) i G17 plus (24 procenta) dok je 22 procenta bilo posvećeno DSS-u a samo 3 procenta Srpskoj radikalnoj stranci. *Politika* je donekle favorizovala DS (31 procenat) dok je *Danas* imao generalno izbalansirano izveštavanje o kampanji sa 28 procenata za DS, 21 procenat za DSS, 11 procenata za G17 plus, 10 procenata za LDP i 9 procenata za SPS.

Prigovori i žalbe

Zakonom o izboru poslanika (Član 94) predviđa se da se prigovori u vezi sa izborima mogu dostaviti RIK-u, koji ima ovlašćenje da donese odluke na osnovu većinskog glasa svog punog sastava. Na sve odluke RIK-a u vezi sa prigovorima može se uložiti žalba kod Vrhovnog suda. Razmatranje ovih žalbi od strane Vrhovnog suda vrši se bez prisustva javnosti i nije obezbeđen dovoljan nivo transparentnosti.

Zakonom o izboru poslanika (Član 99) utvrđeno je formiranje Nadzornog odbora kampanje, odnosno, organa zaduženog za generalni nadzor kampanje. Međutim, Narodna skupština nije oformila ovo telo, stvarajući značajan jaz u pogledu načina na koji su pritužbe u vezi sa aktivnostima kampanje i medija rešavane.

Usled nepostojanja Nadzornog odbora, Republička radiodifuzna agencija ostaje jedino mesto za prigovore u vezi sa izborima u o kviru radiodifuznih medija. Radiodifuzna agencija je obavestila Misiju za posmatranje izbora pri OEBS /ODIHR-u da će ovaj organ da pristupi rešavanju prigovora tek nakon izbora, čime je eliminisala mogućnost bilo kakvog pravnog leka pre izbora. Štaviše, neki od sagovornika iz MPI-a izrazili su zabrinutost u pogledu neutralnosti i transparentnosti rada Radiodifuzne agencije.

RIK je pregledao sve prigovore koji su mu stigli na sastancima koji su bili otvoreni za javnost i doneo odluku o njima putem javnog glasanja. RIK je primio dve glavne kategorije prigovora: (a) prigovori u vezi sa upisom stranaka nacionalnih manjina koje su dostavile manje od 10.000 potpisa podrške svojim listama i u vezi sa odgovarajućom odredbom RIK-ovog Uputstva; i (b) prigovori u vezi sa sastavom radnih grupa i biračkih odbora. Početkom postupka, RIK je primio prigovor u vezi sa propustom da se oformi Nadzorni odbor, za šta je RIK utvrdio da ne spada pod njegovu nadležnost.

Međunarodna misija za posmatranje izbora dobila je informaciju da je Vrhovnom sudu Srbije dostavljeno 19 prigovora u vezi sa odlukama ili propisima RIK-a. U svojoj odluci od 5. januara, Vrhovni sud je podržao propise RIK-a u vezi sa smanjenjem broja potrebnih potpisa podrške za liste stranaka nacionalnih manjina. U odluci Suda navodi se da bi uslov od 10.000 potpisa bio suprotan međunarodnim odredbama u vezi sa manjinskim pravima, a pored toga, da bi u cilju obezbeđenja jednakosti, prilikom utvrđivanja broja potrebnih potpisa, trebalo uzeti u obzir brojčanu snagu nacionalne manjine i njene ekonomske, socijalne i druge životne uslove.

Ustavni sud Srbije takođe je primio dva prigovora u vezi sa uslovom na osnovu kojeg je smanjen broj potrebnih potpisa. Međutim, Ustavni sud trenutno ne može da zakaže sednicu u cilju pretresa bilo kojeg slučaja zbog nedavnog odlaska njegovog predsednika u penziju i dejstva prelaznih odredbi novog Ustava.

Domaći i međunarodni posmatrači

Za posmatranje izbora akreditovano je ukupno 4.744 međunarodna i domaća posmatrača. Nevladina organizacija, Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID) rasporedio je najveću grupu domaćih posmatrača koja broji 3.792 posmatrača. CeSID se takođe angažovao u kampanji nacionalnih razmera pozivajući građane da izađu na glasanje, u sklopu koje je poštom poslato i distribuirano 1,5 miliona informacionih letaka. Pored toga, Inicijativa mladih za ljudska prava i Romski centar za strategiju, razvoj i demokratiju (NVO iz Lazarevca) takođe je rasporedio 13 posmatrača za praćenje glasanja.

Dan izbora

Tokom izbornog dana, posmatrački timovi Međunarodne misije za posmatranje izbora posmatrali su postupak na više od 1.500 biračkih mesta u regionima širom zemlje, uključujući Kosovo. Primljena su i obrađena 1.374 izveštaja o posmatranju postupka izbora, 139 izveštaja o otvaranju biračkih mesta, 98 izveštaja o postupku prebrojavanja i 72 koja se odnose na prenos izbornog materijala i rezultate radnih grupa. Pored toga, primljeno je i rezimirano 420 narativnih izveštaja. Preostali izveštaji biće uključeni u analizu i uneti u završni izveštaj OEBS/ODIHR-a.

Dan izbora protekao je u miru i redu, a kako je jedan posmatrač Međunarodne posmatračke misije izjavio, „veoma dobro“ na 59 procenata posećenih mesta i „dobro“ na 38 procenata posmatranih biračkih mesta. Postupak je opisan kao generalno transparentan uz konstataciju da je efikasno sproveden. Primećene su neke neregularnosti. Na 17 procenata posmatranih biračkih mesta, posmatrači su izvestili da je tajnost glasanja bila narušena zbog neadekvatnosti paravana za glasanje, koji su bili niski i klimavi. Ova situacija je bila lošija na manjim biračkim mestima. Na 8 procenata posećenih biračkih mesta, nisu proveravane lične isprave a na 6 procenata mesta, nije vršena dosledna provera prstiju da se utvrdi da li je već nanet sprej za obeležavanje. Na otprilike 10 procenata posmatranih biračkih mesta, posmatrači MMPI-a primetili su da su raspored na biračkim mestima, njihova veličina, raspored ili mesto gde se nalaze kabine i paravani bili neadekvatni. Ovo, kao i veliki broj ljudi ovlašćenih da budu na biračkim mestima ponekad je izazivalo gužvu. Porođično i grupno glasanje je bio široko rasprostranjen problem koji je primećen na 23 procenta posećenih biračkih mesta. Materijali kampanje na razdaljini od 50 metara bili su evidentni u slučaju 3 procenta posećenih biračkih mesta, naročito u Zaječaru, Vršcu i Lazarevcu. U slučaju 6 procenata posećenih biračkih mesta, bilo je slučajeva da su birači bili vraćeni zato što im se ime nije nalazilo na biračkim spiskovima. Bilo je određenih teškoća prilikom postupka otvaranja. 14 procenata posećenih biračkih mesta nije bilo otvoreno u 7.00h. U slučaju 18 procenata mesta, posmatrači su primetili da kontrolni list nije popunjen, potpisan i ubačen u glasačku kutiju pre njenog pečačenja. U 14 procenata slučajeva glasačka kutija nije pregledana i zapečaćena u prisustvu prvog birača. Na 4 procenta biračkih mesta gde je vršeno posmatranje postupka otvaranja, postupak je ocenjen kao „loš“.

Posmatrači MMPI-a su ocenili da je zatvaranje i prebrojavanje bilo uglavnom pozitivno pri čemu je 97 procenata posmatranja bilo dobro ili veoma dobro. Iako je postupak bio generalno transparentan, često nisu poštovani delovi postupka. U slučaju 30 procenata biračkih mesta gde je posmatrano prebrojavanje, neiskorišćeni listići nisu prebrojani i zapakovani u koverte pre otvaranja glasačke kutije. Posmatrači su primetili da zaokruženi redni brojevi ispred imena nisu uopšte prebrojavani ili su prebrojavani nakon prebrojavanja glasačkih listića u slučaju 12 procenata posmatranih mesta. U 6 procenata slučajeva posmatranog prebrojavanja, članovi biračkih odbora imali su poteškoća oko popunjavanja zapisnika. Primerak zapisnika je izložen na mestu dostupnom javnosti na samo 9 procenata posmatranih biračkih mesta. U 8 procenata slučajeva, zapisnik o rezultatima nije bio potpisan od strane svih prisutnih članova biračkog odbora. U slučaju 21% biračkih mesta, posmatrači su primetili da su u zapisnik uneta posebna mišljenja članova biračkog odbora.

Na Kosovu, pet timova MMPI-a koji su vršili posmatranje u Mitrovici, Gnjilanu, Štrpcima i Gračanici kao i u okolini, izvestilo je o tihoj i mirnoj glasačkoj atmosferi i veoma dobro obavljenom poslu od strane većine biračkih odbora. U Zvečanu i Žitkovcu, posmatrači su primetili da su pojedini članovi biračkih odbora maltretirali neke birače. Uprkos nestanku električne energije u Gnjilanu, glasanje se nastavilo uz svetlost sveća, bez prekida.

Posmatrači MMPI-a stekli su generalno pozitivno mišljenje o saradnji između biračkih odbora i radnih grupa, međutim, bilo je izolovanih slučajeva gde su posmatrači MMPI-a bili opstruirani

prilikom posmatranja ili im je bio uskraćen pristup. U Preševu, posmatrači MMPI-a su bili zamoljeni da napuste jedno biračko mesto zbog toga što nisu imali adekvatnu akreditaciju RIK-a. Takođe je bilo slučajeva u Vitini, Zemunu i Zvečanu gde su posmatrači bili svedoci kada su članovi proširenog sastava biračkih odbora bili sprečeni da uđu na biračko mesto od strane onih koji predstavljaju neku opozicionu političku stranku. U Sjenici i Novom Pazaru, posmatrači su приметli slučajeve glasanja preko zastupnika, gde je biračima bilo dozvoljeno da glasaju u ime nekoga ko nije prisutan, a najčešće su muškarci glasali u ime svojih supruge.

Bilo je tvrdnji da je među romskim stanovništvom na Paliluli i u Šapcu bilo kupovine glasova. Zvanični prigovori u ovom smislu predočeni su RIK-u a kopije su prosledene Međunarodnoj posmatračkoj misiji OEBS/ODIHR-a.

Postupak prilikom prenosa zapisnika sa biračkih mesta do radnih grupa, ocenjen je kao dobar ili veoma dobar u slučaju svih 72 posmatranja.

*Ovaj izveštaj se može dobiti i na srpskom jeziku.
Međutim, verzija na engleskom jeziku je jedini zvanični dokument.*

INFORMACIJE O MISIJI I IZRAZI ZAHVALNOSTI

Nakon preporuka dobijenih od Misije OEBS/ODIHR-a za ocenu potreba, koja je sprovedena novembra 2006, OEBS/ODIHR je rasporedio dugoročnu Misiju za posmatranje izbora, 17. decembra 2006, koja se sastojala od 12 eksperata i 16 dugoročnih posmatrača, baziranih u glavnom gradu i osam regionalnih centara. Ambasador Gert-Hinrich Arens je bio šef Misije za posmatranje izbora OEBS/ODIHR-a.

Na dan izbora, bilo je raspoređeno 308 kratkoročnih posmatrača iz 43 zemlje učesnice OEBS-a, uključujući 72 parlamentarca i funkcioneri Parlamentarne skupštine OEBS-a, 23 parlamentarca i funkcioneri Parlamentarne skupštine Saveta Evrope i 13 parlamentaraca i jednog predstavnika Parlamentarne skupštine NATO-a. MMPI je posmatrala postupak glasanja i prebrojavanja glasova na više od 1.500 biračkih mesta širom zemlje kao i prenos zapisnika i glasačkog materijala do 72 opštinske radne grupe gde je izvršen preliminarni tabelarni prikaz rezultata na nivou svih opština nakon zatvaranja biračkih mesta.

Izveštaji Misije za procenu potreba OEBS/ODIHR-a i Preliminarni izveštaj Misije za posmatranje izbora OEBS/ODIHR-a mogu se videti na www.osce.org/odihr.

Za dalje informacije, molimo kontaktirajte:

- Ms. Urdur Gunnarsdottir, OSCE/ODIHR predstavnik za štampu (+48-603-683 122); ili
Mr. Konrad Olszewski, OSCE/ODIHR zamenik šefa Izbornog odeljenja u Varšavi
(+48-601-292 307);
- Amb. Geert-Hinrich Ahrens, šef MMPI OSCE/ODIHR, u Beogradu (+ 381-11-31 33 166).